

26. 6. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Směnečné rukojemství na zajišťovací směnce

Zajišťovací směnka bývá velmi často spojována s úvěrovými operacemi a pravidelným směnečným věřitelem bývá některá z bank. Poskytnutí směnky dlužníkem věřiteli, jakožto zajišťovacího institutu, je zřejmě nejčastějším důvodem jejího vystavení a nezřídka bývá takováto směnka opatřena doložkou obsahující rukojemské prohlášení.

LB≡BW

Zajišťovací směnka

Zajišťovací směnka není speciálním druhem směnky. Jedná se jen o vyjádření toho, jakou směnka plní funkci. Pokud slouží k zajištění závazku vyplývajícího z jiného právního vztahu, tedy materiální příčiny vzniku směnky, který se označuje jako kauzální právní vztah, jedná se o směnku zajišťovací. Ze striktně směnečně právního pohledu je zajišťovací směnka zcela normální a typickou směnkou, která bývá obligačnímu věřiteli dávana za účelem zajištění pohledávky věřitele z kauzálního vztahu. Ze směnky samotné většinou nelze určení směnečného vztahu k zajišťovaným závazkům rozpoznat, až na případy, kdy je to možné z důvodu, že směnka například obsahuje informační doložku „k zajištění pohledávky (půjčky) ze smlouvy o půjčce ze dne“, což ale nevylučuje to, že účastníci mohou směnku nakonec použít jinak. Zajišťovací funkce směnky vyplývá z toho, že se účastníci kauzálního právního vztahu dohodli na smlouvě o zajištění směnkou, kdy takováto smlouva nemá předepsanou žádnou formu a jedná se tedy o tzv. inominátní smlouvu. Má-li směnka náležitosti předepsané zákonem č. [191/1950](#) Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSŠ“), je závazek ze směnky nesporným, abstraktním a přísným závazkem z cenného papíru.[1]

Povaha rukojemského závazku

S ohledem na zajišťovací funkci, kterou směnka v současné obchodní a zejména úvěrové praxi v převážné míře zaujímá, jeví se směnečné rukojemství (aval) pro věřitele jako možný prostředek zvýšení hodnoty zajištění a následně i vymahatelnosti práva. Směnečné rukojemství je upraveno v čl. I. § 31 - 32 ZSŠ a je zvláštním druhem ručení (směnečným zajišťovacím závazkem), poněkud odlišným od institutů upravených v zákoně č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“) a zákoně č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObčZ“).[2] Zásadní rozdíl rukojemského a ručitelského závazku spočívá v omezení akcesorické povahy avalu, kdy není směnečný rukojemčí (avalista) ve všech aspektech existenčně závislý na kauzálním závazku, který směnka zajišťuje (autor ponechává stranou fideiussio palliata). K platnosti avalu postačuje, aby kauzální a směnečný závazek byl platný formálně, ale není třeba, aby tento směnečný dlužník byl zavázán ze směnky a kauzálního závazku také materiálně.[3]

Akcesorická povaha je zde směnečněprávní, kdy směnečný závazek avalisty je závislý na platnosti směnky. Dalším rozdílem je eliminace subsidiárního charakteru obecné úpravy ručení, podle které je možno domáhat se plnění po ručiteli až poté, co byl hlavní (přímý) dlužník k plnění bezvýsledně a písemně vyzván. Avalista je zavázán jako ten, za něhož se zaručil. Aniž by bylo nutné před tím vyzývat toho, za něhož se avalista zaručil (avaláta), a aniž by mu musela být směnka předložena k placení, může se majitel směnky domáhat splnění směnky přímo na avalistovi. Avalista a avalát jsou tedy solidárními směnečnými dlužníky.

Kauzální námitky avalisty

Závazek avalisty, jakožto i jeho nárok vůči dlužníkovi (pokud avalista plnil namísto avaláta) a osobám, které jsou dlužníkovi směnečně zavázány, je abstraktní a nesporný. Avalováním nevstupuje avalista ani nepřímou do mimo směnečných (kauzálních) vztahů dlužníka, i když se směnkou souvisely a nezakládá se tím právo avalisty namítat okolnosti z kauzálních vztahů tohoto dlužníka k jiným osobám. Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 4.5.2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003 navíc konstatoval, že *„Avalista nemůže činit vůči majiteli směnky námitky příslušející výstavci směnky vlastní vůči jejímu prvnímu majiteli ani tehdy, nabyli-li tento majitel směnku nepoctivě, tj. jednal-li vědomě ke škodě dlužníka.“*[4]. Jak již bylo zmíněno výše, ručitelství závazek, který se řídí ObčZ nebo ObchZ, umožňuje takovýmto ručitelům uplatňovat obranu stejnou jako má dlužník, a to z důvodu, že je to zákonem pozitivně upraveno a explicitně povoleno.[5] Avalistům, stejně tak jako zástavcům, není tato obrana automaticky povolena.

Vzhledem k disponování avalisty s pouze velmi omezenými prostředky obrany, vyplývá ze směnečného rukojemství velmi nevýhodné postavení těchto avalistů, za jistých okolností je ale možné postavení avalisty zlepšit. Chce-li si avalista otevřít možnost uplatnění kauzálních námitek vůči majiteli směnky, je nezbytné, aby usiloval o přímou úpravu vztahů rukojemského závazku s majitelem směnky, a to zejména smlouvou upravující avalistův rukojemský závazek ve vztahu k majiteli směnky. Jen mimo směnečná smlouva mezi majitelem směnky a avalistou může založit právo na uplatnění kauzálních námitek. Povahou takovéto smlouvy se zabýval Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 17.9.2001, sp. zn. 9 Cmo 44/2001, v němž dovodil, že *„aby mohl směnečný rukojmí (žalovaný) vznést námitku z vlastního vztahu k majiteli směnky, musí mít s majitelem uzavřenou směnečnou dohodu, v níž jsou specifikovány podmínky, za nichž převzal rukojemský závazek. Má-li rukojmí uzavřenu směnečnou dohodu s osobou odlišnou od majitele směnky [...], nemůže vůči majiteli směnky uplatňovat námitky vyplývající z této dohody.“*[6] Smlouva o zajištění směnkou, uzavřená mezi avalistou a směnečným věřitelem, může být smlouvou samostatnou, ale také součástí smlouvy o zajištění směnkou mezi směnečným věřitelem a směnečným dlužníkem (obvykle avalátem) nebo součástí kauzální smlouvy, případně dohody o vyplnění blankosměnky. Jedná se také o smlouvu inominátní.

V případě neformální smlouvy je na avalistovi, aby prokázal, pokud bude uplatňovat kauzální námitky, že takováto smlouva, která propojuje kauzální smlouvu se směnečným rukojemským závazkem, existuje. V rámci zajištění korporátních úvěrů formou směnky a avalu směnky, je situace pro avalisty podstatně jednodušší, jelikož za předpokladu, že avalem směnky bývá často statutární orgán společnosti, vlastník společnosti, apod. a takto obchodní společností vystavená směnka je avalována a vystavena obvykle ve stejné době a na stejném místě, nelze se rozumně domnívat, že směnečný a kauzální věřitel, avalát a avalista pokládají vznik směnečného ručení za abstraktní a stojící mimo kauzální vztahy. V těchto případech lze usuzovat, že neformální smlouva mezi avalistou a majitelem směnky, kterou se propojuje rukojemský směnečný závazek se závazkem kauzálním, platně vznikla. Obdobný názor dovodila i soudní praxe.[7]

Pokud s aktuálním majitelem směnky nemá avalista uzavřenou smlouvu propojující rukojemský závazek ke směnce s kauzálním závazkem směnkou zajišťovaným a současně není porušena dobrá

víra nabytí směnky aktuálním majitelem směnky (indosací), avalista nemůže tyto kauzální námitky uplatňovat.

Regresní nárok avalisty

Pokud bude avalista plnit za směnečného dlužníka, stává se věřitelem zbývajících směnečných dlužníků[8], a získává právo regresu vůči tomu, za koho se zaručil, i těm, jež jsou takovému osobě směnečně zavázáni. Ten, proti němuž je regresní nárok veden, se může bránit mimo směnečně (tedy kauzálními námitkami) jen v případě, že smluvně tuto obranu sjednal. Je tedy v zájmu avalátů, aby si s avalisty sjednali také smlouvy propojující směnečný závazek se závazkem kauzálním (tedy aby avalisti byli propojeni se směnečnou smlouvou zajišťující kauzální závazek). V opačném případě je možné, že ačkoli by existovaly kauzální námitky proti plnění ze směnky, nemohl by je v rámci regresního nároku avalisty avalát uplatnit. Dohoda mezi avalátem a avalistou, na základě které avalista avaluje směnku, je dohodou ryze směnečněprávní a je tedy vhodné tuto dohodu rozšířit o mimo směnečné propojení s kauzálním závazkem.

Změna textu směnky, blankosměnky a důsledky pro avalistu

Na úplnou směnku, ať již cizí nebo vlastní, se aplikuje ustanovení čl. I. § 69 ZSŠ[9], což ovšem nelze vztahovat i na zaplňování bílých míst na blankosměnce, a to i v případě, že by se jednalo i o připojení další doložky neoprávněně. U blankosměnky by se obvykle aplikovalo ustanovení čl. I. § 10 ZSŠ[10]. Jedná se o situace, kdy osoby podepsané před změnou směnky, jsou zavázány podle textu směnky původního, a to i když je text neznámý např. z důvodu, že byl ze směnky odstraněn. Ti, co se podepsali po změně, i po změně neoprávněně, jsou zavázáni textem změněným[11], kdežto u blankosměnek, a to zejména ve vztazích, kde je platně dohodnuto vyplňovací právo, toto uplatnit nelze.

Pokud by se na takového avalistu vztahovalo ustanovení čl. I § 69 ZSŠ, podepisoval by avalista blankosměnku ještě nevyplněnou a takového zajištění by v případě vyplnění blankosměnky a uplatnění práv z již úplné směnky nemělo žádný význam a aval by byl neúčinný. Vycházejíce z takovýchto předpokladů, nemělo by avalování zajišťovacích blankosměnek v běžném obchodním životě, a to zejména u zajišťování bankovních úvěrů, své opodstatnění. Vliv by to mělo i na indosaci blankosměnky, kdy doposud může poškozený směnečný dlužník uplatnit námitku změny textu vůči jakémukoliv majiteli, aniž by musel prokazovat v případě uplatnění čl. I. § 69 ZSŠ hrubou nedbalost a zlou víru, kdežto u námitek excesu vyplnění toto prokazovat musí. Na jednu stranu by se tím zlepšilo postavení směnečných dlužníků a avalistů, na druhou stranu zhoršilo postavení indosatáře a potažmo i remitenta, k čemuž by takovýmto výkladem pravděpodobně došlo. Nyní je situace taková, že dlužník poškozený změnou směnky musí (aby se na něj aplikovalo ustanovení čl. I. § 69 ZSŠ) prokazatelně dokázat, že mu nebyla známa existence vyplňovací dohody. Vrchní soud v Praze v rozhodnutí ze dne 20.2.2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000 dovozuje, že osoba na směnce podepsaná bude velmi obtížně prokazovat tvrzení, že žádnou dohodu o vyplnění neuzavřela: *„Dlužníci, kteří se podepsali na blankosměnku před jejím doplněním, stávají se vyplněním směnky směnečnými dlužníky s účinky ex tunc od vydání listiny. Dohoda o vyplnění blankosměnky [...] nemá stanovenou žádnou formu. Nedostatek takové dohody musí prokázat ten, kdo je na směnce podepsán. [...] Je prakticky nepředstavitelné, aby osoba, která se podepisuje na líci listiny, jejíž text i v nedoplněné podobě zcela jasně ukazuje na budoucí směnku, ale která neuvádí na tomtéž líci směnečnou sumu, byla při zdravém vědomí podepsána bez toho, aby si podepisovatel ujasnil, jaký bude další osud tohoto zřejmého torza. To nesouvisí ani tak s uplatňováním směnečněprávních předpisů, jako s běžnou lidskou opatrností. Tedy obecně je nutné při podpisu takové listiny nutně předpokládat, že určité, opět pravidelně zcela neformální ujednání mezi účastníky vznikne i ohledně dalšího osudu bílých míst.“* V tomto soudním řízení směnečný avalista namítal, že v době podpisu vůbec nebyl účastníkem dohody o vyplnění blankosměnky, netušil možnost doplnění této listiny a toto prokazoval absencí

podpisu směnečného vyplňovacího prohlášení. Soud zastával názor, že absence podpisu pod vyplňovacím prohlášením nedokazuje neexistenci jiné uzavřené vyplňovací dohody. Neexistence takovéto dohody musí být prokázána osobou podepisující, což je stěžejí realizovatelné.

Závěrem

Ve své základní podobě, bez smluvních odchýlení a fakultativních náležitostí (hodnotové informační doložky, doložky úzkosti, rekta doložky, aj.) je směnka výrazně nastavena ve prospěch věřitele, a to z hlediska hmotně i procesně právního (výhodnější procesní postavení věřitele při vymáhání směnečné pohledávky zajišťující kauzální pohledávku, rychlejší dosažení exekučního titulu proti směnečnému dlužníkovi, rizika vyplývající z vyplňovacího práva blankosměnky a souvisejících indosací takovýchto blankosměnek). Vyplývá to převážně z povahy směnek, kdy závazek ze směnky bude bez ohledu na svou funkci závazkem abstraktním, samostatným, nesporným, bezpodmínečným a přímým. Zmíněná samostatnost a abstraktnost se projevuje především v odlišné vazbě na zajišťovanou pohledávku, která je o poznání křehčí, nežli je tomu u standardních zajišťovacích instrumentů, jimž je vlastní naopak akcesorita a subsidiarita. Právní důvod (kauza) směnečného vztahu není pro existenci směnečného vztahu významný a ze směnky nevyplývá. Jedinou obranou směnečného dlužníka je hlavně řádné ujednání smlouvy o zajištění směnkou, pochopení rizik vyplývajících ze směnečných vztahů a používání vhodných doložek, jakožto i nejlépe omezení převoditelnosti směnek či blankosměnek (ať již smluvním zákazem převodu nebo například zvolením rekta směnky, u které je k cesi směnečné pohledávky zapotřebí učinit takovýto převod písemnou smlouvou a tím i převést na nového majitele směnky rizika spojená s uplatněním kauzálních a dalších námitek dlužníka), kdy směnečnému věřiteli by (již logicky i z povahy směnky v její zajišťovací funkci) měla být naprosto vyhovující rektasměnka.

Postavení avalisty u volně převoditelných směnek a zejména blankosměnek je ve většině případů horší než postavení hlavního směnečného dlužníka. Nelze než i avalistovi doporučit uzavřít řádně (nejlépe písemně) smlouvy o zajištění směnkou ve vztahu k remitentovi a případným novým indosatářům, smlouvu o zajištění s avalátem a dohodu o vyplňovacím právu u blankosměnek, které zakládají propojení mezi směnečným závazkem a závazkem kauzálním. A contrario je možno dovodit, že absence takovýchto smluv, tedy převážně smlouvy mezi majitelem směnky a avalistou, umožní (a v praxi se to také stává) směnečnému věřiteli využívat způsob obcházení rizika uplatňování kauzálních námitek jednoduše tím, že plnění ze směnky bude požadovat majitel směnky po avalistovi (na což má vzhledem k absenci subsidiární povahy směnečného rukojemství nezpochybnitelný nárok), který nemůže uplatňovat kauzální námitky, a tento avalista bude svůj regresní nárok požadovat po avalátovi, tedy hlavním dlužníkovi ze směnky, který avšak ve vztahu k avalistovi nemá nárok na uplatnění kauzálních námitek, ačkoliv by takovýto nárok vůči směnečnému věřiteli měl a úspěšně uplatnil. V případě absence výše uvedených smluv lze tedy takto poměrně jednoduše obejít kauzální námitky hlavních směnečných dlužníků (avalátů), kteří jsou obvykle obligačními dlužníky z kauzálních závazků (např. úvěrových smluv).

Bc. Luboš Bittman, LL.M.,

[LBBW Bank CZ a.s.](#)

Vítězná 126/1
150 00 Praha 5

Tel.: +420 233 233 233
Fax: +420 233 233 299
e-mail: info@LBBW.cz

-
- [1] Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2012, sp. zn. 20 Cdo 1800/2010 a náleží Ústavního soudu ze dne 28.4.2010, sp. zn. I. ÚS 541/10.
- [2] Srov. § 303 a násl. ObchZ a § 546 a násl. ObčZ.
- [3] Srov. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 26.3.2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002.
- [4] Srov. tamtéž.
- [5] Viz § 548 odst. 2 ObchZ a § 306 odst. 2 ObčZ.
- [6] Srov. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13.7.1998, sp. zn. 9 Cmo 3/98 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5.8.2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002.
- [7] Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27.9.2011, sp. zn. 29 Cdo 2570/2010 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2009, sp. zn. 29 Cdo 3727/2007.
- [8] Více viz JAVOREK, Leo. Několik poznámek k rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR o otázce regresního nároku zástavního dlužníka nebo osoby poskytující zajištění v jiné právní formě v případě plnění ze zajištění. epravo.cz [online]. 7.10.2009 [cit. 2013-04-30]. Dostupné >>> [zde](#).
- [9] Byl-li změněn text směnky, jsou ti, kdož se podepsali na směnku po této změně, zavázáni podle změněného textu; ti, kdož se podepsali dříve, jsou zavázáni podle textu původního.
- [10] Nebyla-li směnka, která byla při vydání neúplná, vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se namítat majiteli směnky, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže majitel nabyl směnky ve zlém vědomí anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.
- [11] KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový: komentář. 5., dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, xxviii, 447 s. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-807-4003-851, s. 212-213.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Evropská unie mění pravidla plateb: více odpovědnosti, intenzivnější zpracování dat, více kontrol](#)
- [Sdílení elektřiny v obecních projektech, změny po 1.8.2026 a zapojení bateriových úložišť](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc květen 2026](#)
- [Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků](#)
- [Institut zajišťovacího příkazu v daňovém řízení: podmínky vydání a obrana v odvolacím řízení](#)
- [Postavení finančního arbitra v kontextu nařízení Brusel I bis - Funkční pojetí „soudu“, osvědčení podle čl. 53 a možnost výkonu nálezu v jiných členských státech EU](#)
- [Daňová ztráta a její vliv na lhůtu pro stanovení daně](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc duben 2026](#)

- [Zaměstnanecké benefity dle ustanovení § 6 odst. 9 písm. d\) zákona o daních z příjmů v roce 2026](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc březen 2026](#)